

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK: 27-475.2“15/16“:929Hren T.

Julijana Visočnik

dr. znanosti, docentka, višja arhivistka

Nadškofijski arhiv Ljubljana, Krekov trg 1, SI – 1000 Ljubljana

e-naslov: julijana.visocnik@rkc.si

TOMAŽ HREN IN PRIDIGE OB POSVETITVAH CERKVA¹

1 UVOD

Glavni poudarki v življenju Tomaža Hrena, devetega ljubljanskega škofa, so v osnovi že znani.² Njegovo prizadevanje za prenovo verskega življenja se je kazalo v mnogih vidikih njegovega delovanja. Pri tem ne smemo pozabiti na njegove pridige (oz. latinske osnutke za govore, ki jih je imel ob različnih priložnostih),³ na skrb za vzgojo dobrih duhovnikov ter na kapucine, v katerih je videl odlične pridigarje, ki lahko znatno pomagajo pritegniti ljudstvo nazaj na pravo pot oziroma k temu, da sploh ne bi zašli. V ta kontekst lahko postavimo tudi Hrenovo posvečevanje cerkva in oltarjev, ki v Protokolih zavzemajo vidno mesto. Večinoma gre za nove cerkve, najdemo pa tudi primere ponovnih posvetitev cerkva po obnovi zaradi kakšne naravne nesreče, včasih pa srečamo tudi rekonsekracijo cerkve, ki so jo nekaj časa uporabljali protestanti. V protokolih je mogoče pridobiti osnovne podatke o tem, kdaj, kje in v kakšnih okoliščinah so cerkve gradili. Poleg tega pa Hren pogosto opiše pobožnosti ob teh priložnostih in opozori na velike množice vernikov, ki so prišli tudi iz precej oddaljenih krajev.⁴

¹ Odločitev za tematiko se je zdel samoumevna in logična, saj gre za nadaljevanje postopnega objavljanja Hrenovih pridig, še posebej tiste iz leta 2011, pripravljene ob podobni priložnosti kot tokrat.

² Prim. Julijana Visočnik, Hrenova pridiga ob polaganju temeljnega kamna za kapucinski samostan v Ljubljani, v: *Studia mythologica Slavica* 13, 2010, str. 59–60 s pripadajočo literaturo, ki je navedena predvsem v op. 1, navajam pa jo tudi v bibliografiji (dalje: Visočnik, Pridiga za kapucinski samostan v Ljubljani).

³ Visočnik, Pridiga za kapucinski samostan v Ljubljani, str. 59–74; Julijana Visočnik, Hrenova pridiga ob ustanovitvi kapucinskega samostana v Mariboru, v: *Arhivi* 34, št. 2, 2011, str. 455–476 (dalje: Visočnik, Pridiga za kapucinski samostan v Mariboru), in Julijana Visočnik, Tomaž Hren in romarji (pridiga št. IV), v: *Arhivi* 36, št. 2, 2013, str. 315–327. Sistematično pa je Hrenove pridige obdelal Josip Turk. Prim: Josip Turk, Hrenove pridige, v: *Bogoslovni vestnik* (BV) 18, I-II, 1938, str. 40–73.

⁴ Metod Benedik, Predstavitve protokolov škofa Hrena 1614–1630, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae* (AES) 19, Ljubljana 1997, str. 194 (dalje: Benedik, Protokoli 1614–1630).

Hrenovi Protokoli

Veliko podatkov o posvečevanju cerkva, kapel in oltarjev škofa Hrena je mogoče pridobiti iz njegovih Protokolov, ki predstavljajo delovanje škofa Hrena in utrip cerkvenega življenja v ljubljanski škofiji. Najstarejši originalni škofijski protokol v Nadškofijskem arhivu Ljubljana je iz obdobja med 1612 in 1629. Starejši (1577–1609), torej prvi Hrenov Protokol, ki je obenem tudi prvi Protokol ljubljanske škofije, se nahaja v zagrebškem nadškofijskem arhivu.⁵ V omenjenem arhivu se namreč hrani z naslovom *Miscellanea*, katerega skoraj polovica je prav protokol (oz. dnevnik) škofa Hrena, ki nam predstavi delovanje tega ljubljanskega škofa v prvi polovici njegovega pastirovanja. Knjiga je bila sicer najprej last kranjskih arhivov, ko pa je Valvasor pisal svojo znamenito zgodovino, si jo je sposodil. Pred smrtjo je ni uspel vrniti, tako da je bila knjiga razprodana skupaj z njegovo zapuščino in je dobila svoje domovanje v zagrebškem arhivu.⁶ Ob pregledu kopije prvega protokola je mogoče zaslediti številne vpise škofa Hrena, ki so nastali zaradi posvetitev cerkva in oltarjev, e.g.: »*Eodem die 6. Avg. 1600 consecravimus coemeterium et reconciliavimus Eccliam S. Mariae Magdalenae trans pontem in loco dicto vulgariter »in der Clanse« ...* Tovrstnim vpisom so praviloma dodane še skice cerkva, ki jih je posvetil.⁷ Podobno velja tudi za Škofijski protokol 2 oz. Hrenov protokol, katerega prepis in kratka študija sta bila že objavljena.⁸ Osnutki pridig, s katerimi se ukvarjamo na tem mestu, so časovno vsi postavljeni v čas od leta 1615 naprej, tako da jih bo potrebno primerjati z vpisi v drugi škofijski protokol. Spet pa si moramo priklicati v spomin, da Hrenove pridige niso celotne pridige, ampak samo njihovi osnutki, ki jih je lahko govoril večkrat ob različnih priložnostih, najbrž tudi ne v popolnoma enaki različici.

Kapucinska samostana v Ljubljani in Mariboru

Nedavno je avtorica že predstavila dva osnutka za pridigi škofa Tomaža Hrena, ki po sami vsebini in obliki zelo spominjata na osnutke, ki bodo tukaj predstavljeni v nadaljevanju. Prvi je bil objavljen osnutek za pridigo oz. govor ob posvetitvi temeljnega kamna za kapucinski samostan v Ljubljani (v današnjem parku Zvezda, 25. 4. 1607), ki so ga citirali in uporabljali predvsem kot dokaz

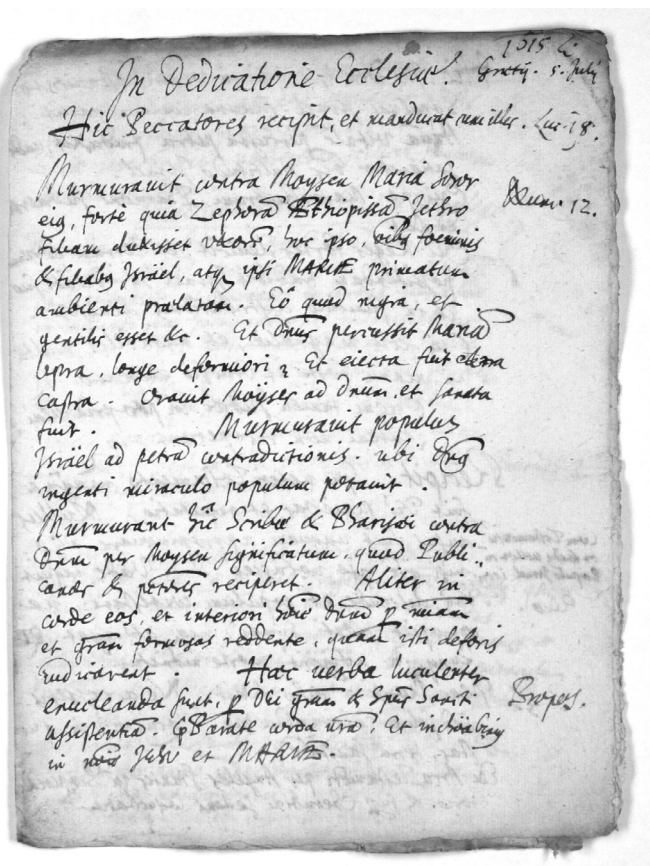
⁵ Metod Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov, Protokol I, 128–353, za leta 1606–1611, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae (AES)* 10, Ljubljana 1988, str. 7–159 (dalje: Benedik, Protokol I).

⁶ Nadškofijski arhiv Ljubljana sicer hrani dobesedni prepis vira, kjer je na uvodnih dveh straneh nekaj malega tudi o usodi Hrenovega prvega protokola (prim. NŠAL, NŠAL 11, fasc. 1). France Pokorn v tem uvodniku omeni še prizadevanja škofa Jegliča, da bi ta dragoceni vir pridobil nazaj za domači arhiv. To mu očitno ni uspelo, so pa Hrvatje vendar poslali protokol v prepis in določili datum za vrnitev. V kratkem obdobju, ki je bilo na voljo, je Pokorn besedilo prepisal (leta 1903), in tako se »kopija« zdaj hrani in je dosegljiva v Nadškofijskem arhivu Ljubljana (NŠAL, NŠAL 11, fasc. 1).

⁷ Več o njihovi umetniški in zgodovinski vrednosti najdeš v Ana Lavrič, *Vloga ljubljanskega škofa Tomaža Hrena v slovenski likovni umetnosti I.* Ljubljana: 1988, in Ana Lavrič, *Vloga ljubljanskega škofa Tomaža Hrena v slovenski likovni umetnosti II.* Ljubljana: 1988 (dalje: Lavrič, *Vloga Tomaža Hrena I* in *II*).

⁸ Benedik Metod in Angel Kralj, Protokoli škofa Hrena 1614–1630, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae* 19, Ljubljana 1997, str. 171–440.

za obstoj poganškega verovanja v staroslovanske bogove še celo v 17. stoletju.⁹ Kot drugi je bil predstavljen osnutek za pridigo, ki jo je govoril ob blagoslovitvi temeljnega kamna za kapucinski samostan v Mariboru. Besedilo, polno citatov in aluzij na 1. Mojzesovo knjigo, je zahtevalo osnovno primerjavo s pridigo, ki jo je imel ob podobni priložnosti v Ljubljani. Pridiga ob polaganju temeljnega kamna za kapucinski samostan v Mariboru, ki ima številko XXV, je nastala za slovesnost 23. aprila 1613 v Mariboru.

Slika 1: Začetna stran osnutka št. I (foto: Tone Krampač)

2 PRIDIGE OB POSVETITVAH CERKVA

Vsebina osnutkov za pridigo ob posvetitvah cerkva je pričakovano podobna zgoraj omenjenima osnutkoma ob posvetitvi temeljnega kamna kapucinskih samostanov. Priložnosti so pač primerljive. Tako ni nič nenavadnega, če na tem mestu ponovno naletimo na že videne odlomke iz Svetega pisma, že

⁹ Visočnik, Pridiga za kapucinski samostan v Ljubljani, str. 59–74.

uporabljeni so predvsem starozavezni. V nadaljevanju bodo tako predstavljeni štirje osnutki za Hrenove pridige, ki so nastali ob priložnosti posvetitve neke cerkve (le eden ob obletnici posvetitve). Še vedno velja, da najdemo datum in kraj, kjer je osnutek uporabil, zapisan v desnem zgornjem kotu, a se kdaj naleti tudi na odstopanje od tega pravila.¹⁰ Na robovih, levo in desno od besedila, je le-to opremil s citati iz Svetega pisma, tako Stare kot tudi Nove zaveze.¹¹ Zdi pa se, da se nekoliko več obrača na Staro zavezo, kar bi morda lahko povezali z razmeroma burnimi časi reformacije in protireformacije, v katerih je škof deloval. Bog Stare zaveze se mu je najbrž zdel bolj priročen in primeren za doseganje ciljev na njegovih poteh rekatolizacije. S pomočjo Škofijskega protokola 2 bomo poskusili ugotoviti, kje je osnutke dejansko uporabil, če bo to le mogoče.

I. Osnutek za pridigo s številko 28 je iz leta 1615, po zapisu v desnem zgornjem kotu lahko sklepamo, da ga je uporabil za pridigo 5. julija 1615 v Gradcu. Ko pa ta datum iščemo v protokolu, ga ne najdemo. Pri identifikaciji nam tudi ne pomaga besedilo, saj nikjer ne omeni, za katero cerkev gre, komu je bila posvečena ali karkoli podobnega. Začetku *in dedicatione ecclesiae* sledi najprej citat iz Lukovega evangelija, nato slike iz Stare zaveze. 5. julija oz. cel mesec julij, sodeč po zapisih v protokolu, Hren ni posvetil nobene cerkve ali oltarja. Je pa 5. avgusta tega leta s križem zaznamoval kraj, kjer bo družba usmiljenih bratov postavila hospital za bolnike; kar se je zgodilo v Gradcu. Tudi 21. avgusta je na prošnjo reinskega cistercijanskega opata posvetil cerkev sv. Matije v Reinu pri Gradcu.¹² Niti iz osnutka niti iz zapisov v protokolih se ne zdi verjetno, da bi bilo mogoče z gotovostjo trditi, kje je dejansko to pridigo govoril. 5. julij pa je najbrž mogoče razumeti kot datum, ko si je pridigo pripravil in jo morda res uporabil ob posvetitvi 21. avgusta v bližini Gradca.

Prepis:¹³

Graetij, 5. Julij 1615

In dedicatione ecclesiae(e)

*Hic peccatores recepit, et manducat cum illis.*¹⁴

Murmuravit contra Moysen Maria¹⁵ soror ei(us), forte quia Zephora(m) Aethiopisa(m) Jethro filiam duxisset uxori, hoc ipso, o(mn)ib(us) foeminis &

¹⁰ Na to bom opozarjala sproti.

¹¹ Citate navajam v opombah, v obliki kot so zapisani v izvirniku. Razvozlati jih je mogoče s pomočjo Vulgate.

¹² Benedik, Protokoli 1614–1630, str. 195 in Angel Kralj, Transkripcija Protokolov škofa Hrena 1614–1630, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae* 19, Ljubljana 1997, str. 252–257 (dalje: Kralj, Transkripcija Protokolov).

¹³ Za pomoč pri razvozlavi težje berljivih delov se zahvaljujem dr. Ani Lavrič in dr. Matjažu Ambrožiču.

¹⁴ Luc. 18.

¹⁵ Num. 12.

filiab(us) Israel, atq(ue) ipsi MARIAE primatum ambienti pra(e)latam. Eo quod nigra, et gentilis esset etc. Et d(omi)nus percussit Maria(m) lepra longe deformiori. Et eiecta fuit extra castra. Oravit Moyses ad d(omi)num et sanata fuit.

Murmuravit populus Israel ad petra(m) contradictionis, ubi d(omi)n(u)s ingenti miraculo populum potavit. Murmurant hic scriba(e) & pharisai contra d(omi)n(u)m per Moysen significatum quod publicanae & pe(cca)tores reciperet. Aliter in corde eos, et interiori h(om)i(n)e d(o)min(u)m p(er) ve(n)iam et gra(tia)m formosas reddente, quam isti de foris iudicarent.

Haec verba luculenter enucleanda sunt p(er) Dei g(rati)am & Sp(irit)us Sancti assistentia(m) p(rae)parate corda v(est)ra. Et inchoabim(us) in no(mine) Jesu et MARIAE.¹⁶

Hic ille idem est, qui in veteri testamento populum Israel manna coelesti pacuit. Aquam vitalem percussa petra produxit, unde satiaretur o(mn)is multitudo Israel.

Qui per mare Rubrum pharaone submerse eduxit.

Qui reges fortes devicit: et terram eorum possidendam tradidit Israel ha(e)reditati suo et in funiculo distributionis divisit.

Qui fecit magnalia, et mirabilia multa in manu forti et brachio extento.

Quem tamen Iuda(e)i in propria venientem non receperunt.

Recipit. In veteri testamento magna fuit dei maiestas et reputatio. Nullus ausus fuit umquam appropinquare Deo, nisi que(m) ipse vocasset. Vade inquit DEUS, descende et populum contestare, ne appropi(nqu)is monti Synai: neq(ue) attingat. Rei cumqua n(on) attigerit morte monetur.

Cum testamentu(m) et foed(us) vellet cu(m) populo Israel icere.

Item Moysi e rubo dixit. Ne accesseris. Sed solve calciamenta sua. Locus e(nim) in quo stas, terra sancta est.

Ex arca testamenti per angelos stantes in propitiatorio, & sup(er) cherubin sedens loquebatur. Terribilis erat, unde loq(ui)tur populus: tu nobis loquere et non loquatur nobis D(omi)n(us), ne forte moriamur.

E(cc)le(si)a(e) sese ordi(n)is, posteriora scilicet tantum oculis exhibendo.

Misericorditer nimis in nova lege

Quando descendit in carnem D(omi)n(us), et n(ost)ram induit natura(m): licet tunc gloria(m) et beatitudin(em), et claritate(m) et corona(m) gloria(e) sua(e) in instanti sua(e) incarnationis meruisset ac potuisset a Deo Patre eadem? donari:

¹⁶ Propos.

noluit t(ame)n, quoad usq(ue) opus redemptionis n(ost)ra(e) perficeret(ur).

Ponitur in pra(e)sepio: inter animalia, inter pauperes, et egenos reperitur: ut eis Propheta: post ha(e)c in terris visus est, et cum hominib(us) conversatus est.¹⁷

Quare hoc? Ut ovem perditam acquireret. In utero matris portatur ad Joanne(m) Baptista(m) qui et ipse originali p(e)c(cato) ingratus, q(uae)situs fuit, ex utero m(at)ris sanctificatus. Ut audivit voce(m) Maria(e) p(er) qua(m) Jesus locutus est, exultat Joannes sanctificatus prophetat per m(at)rem. O grande miraculum. In Aegyptum deportatur: ut oves req(ui)rat(ur) p(er)ditas. A septennio singulis annis Hierosolyma(s) p(er)egrinat(ionis) quam destabat a Nazareth 30 milliariib(us) duodecimo anno inter doctores rep(er)itur ut oves pastor bon(us) req(ui)reretur.

Anno trigesimo a(e)tatis circumiit p(er) castella, civitates, oppida, pagos, evangelizat ut bon(us) pastor oves p(er)ditas req(ui)ratur. Numquam pastor, venerator, mercator vel messor ita indefessus qua(e)rit feras, merco, spicas: sicut D(ominus) n(oster) Jesus Chr(istus) ubiq(ue) circumitur, vocavit, invitavit, qua(e)sivit ovem p(er)ditam.

Ovis errabunda et segregata a grege, timet qua(e)libet umbra(s), sonum, etiam pastor(em) suum et fugit putans se lupu(m) devorante(m).

Bonus pastor aut(em) accipit pellem ovis, illa induit(ur) et tunc accedit ovis, putans se socia(m), et sic capta abportat(ur) in humeris a pastore ad caulas.

Reliquit 99 in deserto.¹⁸ Id est angelorum choros quib(us) imperare potuit uti ab a(e)terno. Sic in puncto suscepta(e) humanitatis. Noluit donec morte devicta coelos ascenderet et ove(m) centesima(m) hae(re)nt(em) sec(um) in caelum reportaret.

Episcopi et sacerdotes nunc urbaria, quam ovilia poti(us) curant(ur) dicendi piores non pastores. Porcos & vaccas, non oves q(uae)rentes. Habebant Iudaei sex civitatis refugii: ad quas casu non voluntate homicidii(m) committuntur confugaban(tur) ibi se purgabant, et non nisi mortuo summo pontifici uberi exiebant. Voluntarii homicida(e) semper tradebant(ur) ad necem.

Nos autem V. refugii civitates habem(us) longe meliores sanctiores, tutiores in morte n(ost)ri sum(m)i pontificis D(omini) N(ostri) JESU Chr(isti)i. Et libenter concedim(us) amplea(re) numeru(m) Juda(e)is. Sunt autem eius V. vulnera, quib(us) nos perdit redempti et salvati sumus. Docuisse Psalmissa. Petra refugium Herinaicis. Erinaccei peccatores sunt. Petra aut(em) Christus. Attende fortissimas refugij civitates in Petra.

Quoties, da(e)mon, caro, mundus, pe(cca)t(u)m, tribulatio, angustia(e), adeo insurgunt ut mundi spatia nobis angustientur: huc fugito ora(tion)e, meditatione,

¹⁷ Baruch 3.

¹⁸ Luc. 15.

sacramentorum perceptione, quæ (!) hinc profluxerunt, et salvaberis.

Aquila(e) insidiantur. Erinaciis, ubi modicum petra(e) foramen invenirat, in tuto sunt.

Sic, tu peccator Erinacce, in foraminib(us) petra(e) fugam tua(m), et receptaculum constit(ueris), & in a(e)ternum secur(us) eris. P(ræ)stante D(omino) N(ostro) JESU Chr(isto), cui laus & honor & gloria in sa(e)cula sa(e)cularum. Amen.

Prevod

Gradec, 5. julija 1615

Ob posvetitvi cerkve

Ta sprejema grešnike in je z njimi.

Proti Mojzesu je godrnjala Marija, njegova sestra, morda, ker je Jitro vzel za ženo Ciporo iz Etiopije, prav s tem pa je vsem ženam in sinovom Izraela in celo sami Mariji, ki je prosila, razodela primat. Zato, ker je bila črna in prijazna. In Gospod je udaril Marijo, da je bila veliko grša od gobavke. Vrgli so jo iz utrdbe. Mojzes pa je prosil Gospoda in bila je ozdravljena.

Ljudstvo Izraela je godrnjalo proti skali sporov,¹⁹ kjer je Gospod z izjemnim čudežem pomiril ljudstvo. Godrnjali so ti pisarji in farizeji proti Gospodu, ker je sprejel cestnarje in grešnike, kar je pokazano po Mojzesu. Drugače je v njihovem srcu in v notranjosti človeka sprejeti Gospoda po usmiljenju in hvaležnosti, kot so sodili oni od zunaj.

Te besede je treba izdatno pojasniti po Božji hvaležnosti in s pomočjo Svetega Duha, pripravite vaša srca, in začeli bomo v imenu Jezusa in Marije.²⁰

Ta je ta isti, ki je v Stari zavezi ljudstvo Izraela pomiril z nebeško mano. S tem, ko je udaril po skali, je pridobil življenjsko tekočino in tako zadovoljil celotno množico Izraela.

Ta je tisti, ki je (ljudstvo) izpeljal preko Rdečega morja, potem ko je bil faraon potopljen.

Ta je ta, ki je storil velike reči ter številna čudovita dela z močno in iztegnjeno roko.

Ki ga Judi niso sprejeli, pa čeprav je prišel v svojo lastnino.

V Stari zavezi sta bila veličina in ugled Boga velika. Nihče se ni nikoli drznil približati Bogu, razen če ga ni on sam poklical. »Pojdi,« je rekel BOG, stopi dol

¹⁹ V mislih ima vode Meriba. Prim. 4 Mz 20, 10–13.

²⁰ Propos.

in posvari ljudstvo, da naj se ne približa gori Sinaj in se je ne dotakne. Opozoril je, da bi se s tem dotaknili smrti.

Z izraelskim ljudstvom je želel skleniti postavo in pogodbo.

Tako je iz grma rekel tudi Mojzesu: »Ne približuj se, temveč sezuj si sandale, kajti kraj, na katerem stojiš, je sveta zemlja.«

Iz skrinje zaveze po angelih, ki so stali na pokrovu in nad njimi je sedel kerub, ki je govoril. Bilo je strašljivo, zato je tako govorilo ljudstvo: »Ti govori z nami, Bog pa naj ne govori z nami, da ne umremo!«

Naslednje generacije očitno samo očem kažejo, da je red cerkve.

Bolj usmiljeno v novi postavi

Ko se je Gospod utelesil in oblekel našo naravo; naj bo tedaj dovoljeno slavo in lepoto, in jasnost ter venec njegove slave v bližini njegovega učlovečenja zaslužiti in Bog Oče daruje pogubo. Gospod ni želel, dokler se ne dokonča projekt našega zveličanja.

Položen je bil v jasli, med živino, najti ga je med ubogimi in tistimi, ki so v pomanjkanju. Kot jim je dejal prerok: »Potem je bil viden na Zemlji in je prebival med ljudmi.«

Zakaj to? Da bi pridobil izgubljeno ovco. V materinem trebuhu je bil prinesen k Janezu Krstniku, ki je bil tudi sam nehvaležen zaradi izvirnega greha, iskal ga je, in ga je posvetil iz maternice. Ko je slišal Marijin glas, po kateri je Jezus govoril, se je posvečen Janez vzradostil in prerokoval po materi. O, kako velik čudež. Odnegli so ga v Egipt, da bi (po)vrnil izgubljene ovce. Čas sedmih posameznih let romanj v Jeruzalem, ki je od Nazareta oddaljen 30 milj, je 12 let preživel med učitelji, da bi kot dober pastir vrnil ovce.

Star 30 let je hodil po utrdbah, skupnostih, mestih, okrožjih in jih evangeliziral, da bi kot dober pastir vrnil ovce. Pastir, lovec, trgovec ali kosec si nikoli tako neumorno ne prizadeva za zveri, plačo ali klasje tako kot je naš Gospod Jezus Kristus povsod, kamor je prišel, klical, vabil, iskal izgubljeno ovco.

Ovca, ki je odtavala in je ločena od črede, se boji vsake sence, šuma, tudi svojega pastirja in beži pred njim, ker misli, da je volk, ki jo bo požrl.

Dobri pastir pa vzame ovčjo kožo, se z njo obda in tedaj pristopi k ovci, ta pa predvideva, da je njena vrstnica, in tako ujeto jo pastir na ramenih odnese v ograjo.

99 jih je zapustil v puščavi. To je zbor angelov, katerim je lahko ukazoval, kakor od nekdanj. Tako v točki začete človečnosti. Ni hotel, dokler ni smrt premagana, iti v nebo in vrniti stoto ovco, ki je bila neodločena, s seboj v nebo.

Škofje in duhovniki so zdaj prej mlinarji (peki) kakor ribiči, ko z urbarji skrbijo za svoje ovce. Prizadevajo si za prašiče in krave, ne za ovce. Judje so imeli šest mest za pribežališče: h katerim so se zatekli, kadar so nehote zagrešili uboj, tam so se očistili, in samo najvišjemu duhovniku so razkrili smrt. Prostovoljne morilce pa so vedno izročali v smrt.

Mi pa imamo pet mest za pribežališče, veliko boljša, bolj sveta, bolj varna v smrti našega najvišjega duhovnika, našega gospoda Jezusa Kristusa. Je namreč pet njegovih ran, po katerih smo mi sicer pogubljeni odkupljeni in rešeni. Tako je učil psalmist. Skala zatočišče za jazbec. Jazbeci so grešniki. Skala pa Kristus. Bodi pozoren na kar se da pogumne skupnosti v Petri.

Kolikokrat se pojavijo demon, meso, svet, greh, nadloga, stiske, zato da nam krčijo prostor sveta; takrat pobegnem z molitvijo, premišljevanjem, sprejemanjem zakramentov, zato, da se vdajo in ozdravljen boš.

Orli prežijo. Jazbeci so na varnem, brž ko najdejo skromno zavetje skale.

Tako, ti grešnik jazbec, svoj beg nameni v zavetja skale in si pripravi zatočišče & tako boš varen za vedno. S pomočjo našega gospoda Jezusa Kristusa, kateremu je hvala, čast in slava na veke vekov amen.

II. Za osnutek za pridigo s številko 35 se zdi verjetno (glede na zapis v desnem zgornjem kotu prve strani), da je iz julija 1618. A po drugi strani ne smemo zanemariti letnice v levem zgornjem kotu: 1616. Preseneča dejstvo, da iz tega leta v Protokolu ni nobenega vpisa, ki bi bil povezan s posvetitvami cerkva ali oltarjev.²¹ Podobno je tudi z letom 1618, saj tudi tega leta glede na podatke iz Protokolov ni bilo posvetitve cerkve dominikank in tamkajšnjih treh oltarjev. Ob omembi dominikank sicer pomislimo na samostan v Velesovem, kjer je škof Hren res opravil posvetitev cerkve in oltarjev, a se je to zgodilo že leta 1607 (ne 1616 ali 1618).²² Obravnavani osnutek za pridigo tako težko povežemo s samostanom dominikank na Gorenjskem, prav tako nam pri identifikaciji dogodka na tem mestu ne pomagajo Protokoli.²³ Ker so vsi štirje osnutki nastali v t. i. graških letih, torej med 1614 in 1621, ko je Hren v Gradcu opravljal službo deželnega namestnika, se zdi verjetneje, da jih lahko povežemo z Gradcem in njegovo okolico, kar zapisi ponekod tudi potrjujejo. Obenem pa so to tudi leta, ko je Hrenu zaradi ukvarjanja s politiko kljub marljivosti in trudu zmanjkovalo časa za druge naloge, s čimer je morda mogoče povezati tudi dejstvo, da teh posvetitev ne najdemo v Protokolih.²⁴ Leta 1615 je sicer posvetil 3 oltarje

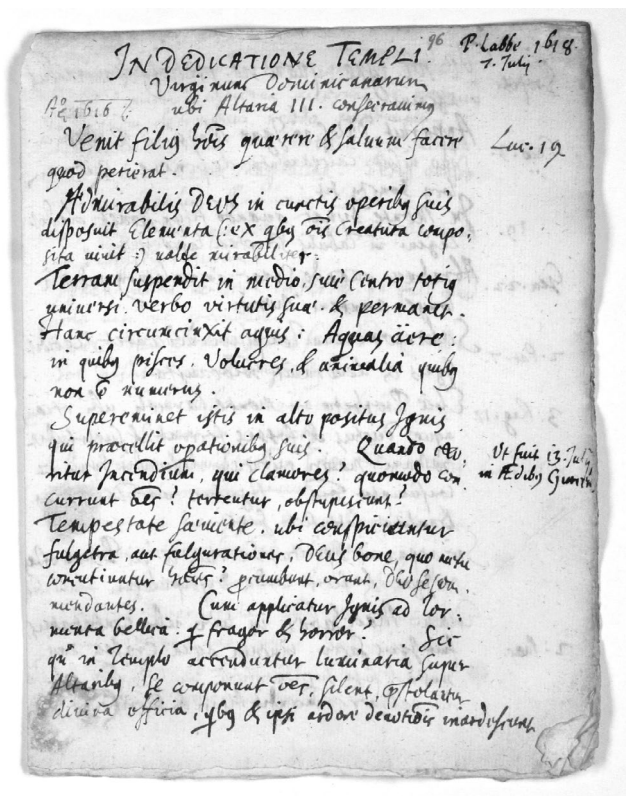
²¹ Kralj, *Transkripcija Protokolov*, str. 267–274.

²² Benedik, *Protokol I*, str. 62–64.

²³ Benedik, *Protokoli 1614–1630*, str. 195–197.

²⁴ Lavrič, *Vloga Tomaža Hrena I*, str. 116–117.

v dominikanskem samostanu Vnebovzetja blažene Device Marije v Gradcu,²⁵ kljub drugačnemu datumu se zdi verjetno, da je ta osnutek povezan prav s tem samostanom.

Slika 2: Začetna stran osnutka št. II (foto: Tone Krampač)

Prepis:

Anno 1616

P. Labbe²⁶ 1. Julij 1618

In dedicatione templi virginum dominicanarum ubi altaria 3 consecravimus

*Venit fili(us) ho(min)is qua(e)rere & saluum facere quod perierat.*²⁷

²⁵ Lavrič, Vloga Tomaža Hrena II, str. 213; Kralj, Transkripcija Protokolov, str. 249–251.

²⁶ Najbrž Philippus Labbe, jezuit, čeprav se na prvi pogled zdi manj verjetno, saj je znameniti pater živel med 1607 in 1667. A če poznamo Hrenov način pisanja teh osnutkov, potem je mogoče, da je njegovo ime dopisal naknadno, ko je že slišal za njegovo delo.

²⁷ Luc. 19.

Admirabilis deus in cunctis operibus suis disposuit elementa? (ex q(ui)b(us) o(mn)is creatura composita vivit) valde mirabiliter.

Terram suspendit in medio, centro²⁸ toti(us) universi verbo virtutis sua(e) & permanet. Hanc circumcinxit aquis: aquas aere? in quib(us) pisces, volucres & animalia quib(us) non est numerus.

Supereminet istis in alto positus ignis qui praecollit op(er)ationibus suis. Quando²⁹ exoritur incendium, qui clamores. Quomodo concurrunt o(mn)es! Terrentur, obstupescunt? Tempestate sa(e)viente ubi conspiciuntur fulgetra, aut fulgurationes, deus bone, quo motu concutiuntur ho(min)es p(er)cumbunt, orant, deo se commendantes. Cum applicatur ignis ad tormenta bellica: q(uod) fragor & horror? Sic qu(od) in templo accenduntur luminaria super altarib(us), se componunt o(mn)es, silent, p(rae)stolantur divina officia, q(ui)b(us) & ipsi ardore devotionis inardescunt.

De hoc igne, quam sit pretios(us) & mirandus agemus.³⁰

Apparuit Deus in igne Moysi in Rubo, ex quo iussit calceamenta deponere. Quoniam loc(us) sanct(us) sit.³¹

In monte Synai quando filijs Israel dedit legem in tabulis scriptam lapideis.³²

Abraham quando Isaac immolatur(us) videt a longe montem moria.³³

Salomoni cum templum dedicaret, cecidit ignis & devoravit holocausta.³⁴

Elia(e) propheta(e) in monte Caracoli, ubi etiam aqua(e) ductus & fossas fecerat, & superfudit hostiam. Maiori miraculo descendit ignis 12 consumpsit o(mn)ia. Agnitus tunc DEUS ver(us) Baalita(e) interfecti sunt.³⁵

Sic apparuit Spiritus Sanctus in die Pentecostes in igne & fecit corda discipulorum flam(m)ata.

Etiam Macchaba(e)i in loco ubi consuratus fuit ignis sacer, inventa aqua crassa, ea(que) hausta & fusa sup(er) sacrificiu(m), eo tempore qu(omo)do ho(min)i ascendit calidior, incendit altare(m) & sacrificium.³⁶

Hoc caluit igne Zacha(e)us quando dixit d(omi)no dimidium bonorum meorum do paup(er)ib(us).

²⁸ Pred besedo *centro* stoji še ena beseda, ki je ni mogoče pojasniti, a kot kaže ne vpliva na razumevanje celotnega stavka.

²⁹ *Ut fuit 13. Julij in aedibus Gurcen(sibus)* – torej: kot je bilo 13. julija v svetišču v Krki.

³⁰ *Propos.*

³¹ *Exo. 3.*

³² *Exo. 19.*

³³ *Gen. 22.*

³⁴ *2 Pat. 7.*

³⁵ *3 Reg. 17.*

³⁶ *2 Mac.*

Et si quam defraudavi reddo quadruplus. Hoc caluit vidua, duo mittens a(e)ra minuta. Hoc caluit Maria Magdalena. Petr(us) quando flevit. Mathae(us). Publican(us). Latro.

Hoc D(omi)n(us) Jesus qui dixit. Hoc est p(rae)ceptum meum ut diligatis invicem.

Ignem veni mittere in terra(m), quid aliud volo nisi ut accendatur.

Hodie huic domui salus facta e(st). Quando sol iustitia(e) in ad ingress(us) est.

Sub nube occultatur & fumo ignis etiam in cinerib(us).

Docemur humilitate(m): cum o(mn)ia feceritis dicite servi inutiles sumus.³⁷

Caruerunt hoc igne fatua(e) virgines ideo non intromissa(e) ad nuptias.

Sic agite & currite, ut comp(re)hendatis a(e)terna tabernacula, ubi non egent sole aut lumine, aut igne. Sed ipse sol ibi lucet D(ominus) N(oster) JESUS Chr(ist)us o(mn)ib(us) sanctis p(er) a(e)terna sa(e)cula. Amen.

Prevod:

Ob posvetitvi svetišča dominikank, kjer smo posvetili 3 oltarje.

Prišel je sin človekov iskat in rešit, kar je izgubljeno.

Občudovanja vreden Bog je v vseh svojih delih razstavil elemente (iz katerih je vsako bitje sestavljeno in živi) nadvse čudovito.

Podprl je zemljo na sredi, v središču celotnega sveta z besedo svoje kreposti in ostal. To (zemljo) je obdal z vodami, vode z zrakom, kamor je dal ribe, ptice, mnoge živali.

Te prekaša ogenj, postavljen na visokem, ki vnaprej pokaže svoje delovanje. Ko izbruhne požar, kakšno vpitje? Kako prihitijo vsi! Bojijo se, otrpnejo. Ko divja nevihta, kje se opazuje bliske ali bliskanje, dobri Bog, s kakšnim gibanjem pretreseš ljudi, uležejo se, molijo in se Bogu izročajo. Ko se ogenj uporabi pri vojaškem metalnem stroju: kakšen ropot in groza? Tako kakor se v svetišču prižgejo luči nad oltarji, se vsi postavijo v red, molčijo in čakajo na sveta opravila, v katerih se tudi sami vžgejo v gorečnosti.

O tem ognju, ki je tako dragocen in občudovanja vreden, bomo govorili.

Bog se je pokazal Mojzesu v grmu, od koder mu je ukazal, naj se sezuje, ker je to sveti kraj.

Ko je na gori Sinaj dal Izraelovim sinovom postavbo zapisano na kamnitih tablah.

³⁷ Luc. 17.

Abraham je, ko je nameraval žrtvovati Izaka, od daleč videl goro Morija.

Salomonu, ko je posvetil tempelj, je ogenj padel in pogoltnil žgalne daritve.

Prerok Elija na gori Karmel, kjer je zgradil tudi akvadukt in korita (jame preko-pe), je zalil žrtev. V velikem čudežu se je spustil ogenj (12 plamenov) in uničil vse. Gospod, pravi Bog, ga je spoznal, Baaliti pa so bili pokončani.

Tako se je Sveti Duh pokazal v ognju na binkošti in vžgal srca učencev.

Tudi Makabejci so na mestu, kjer je deloval sveti ogenj, našli veliko vode, ki so jo črpali in razlili nad žrtvovanjem, s tem ko je ljudem postajalo topleje, se je vžgal oltar in žrtev.

S tem ognjem se je grel Zahej, ko je rekel Gospodu: »Pol svojega imetja dam ubogim.« In če sem koga ogoljufal, mu vrnem štirikratno. Tako se je grela vdova, ki je vrgla dva novčiča. Tako se je grela Marija Magdalena. Peter, ko je jokal. Matej, cestnar, razbojnik.

Tako Gospod Jezus, ki je rekel: »To je moja zapoved, da se ljubite med seboj.«

Prišel sem, da vržem ogenj na Zemljo, in kako želim, da bi se razplamtel.

Danes je za to hišo prišla rešitev. Kdaj bo vzšlo sonce pravičnosti?

Skrito je pod oblakom in v dimu ognja ter pepela.

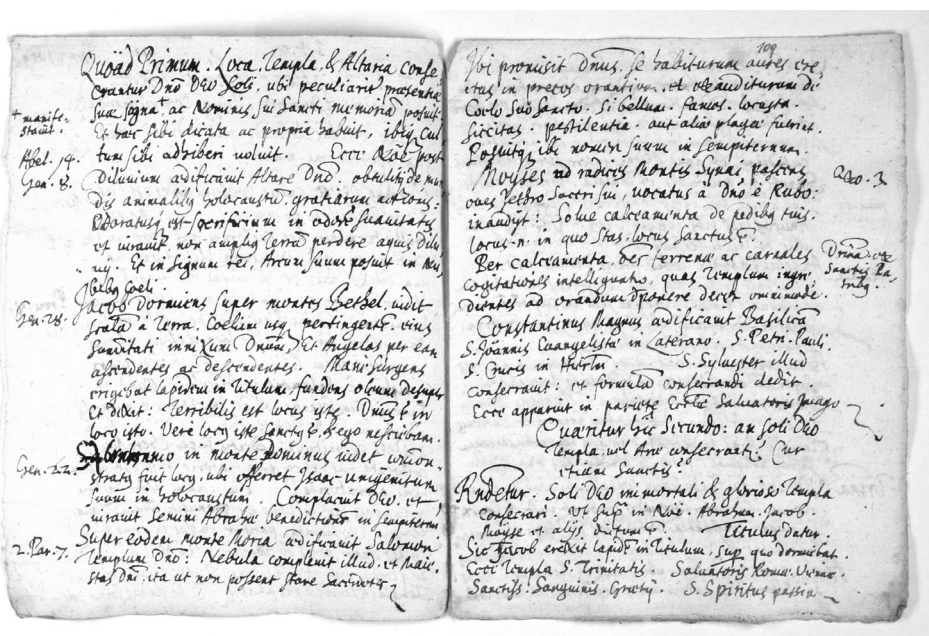
Učimo se ponižnosti: Ko naredite vse, recite: smo nekoristni sužnji.

Brez tega ognja so bile nespametne device, zato jih niso pustili na gostijo.

Tako delajte in tecite, da boste dosegli večne šotore, kjer ne manjka sonca ali svetlobe ali ognja. Kot samo sonce tam sveti naš Gospod Jezus Kristus z vsemi svetimi na veke vekov. Amen.

III. Naslednji osnutek za pridigo najdemo pod številko 40 in je iz leta 1619. Ponovijo se težave, s katerimi smo se srečali že pri prejšnjem osnutku, namreč spet gre za posvetitev cerkve, o kateri v Protokolih ni govora. Ta je sicer posvečena Blaženi Devici Mariji, Vnebovzeti, kot pri prejšnji pa je spet očitna povezava z dominikankami (*virginum dominicarum*). Nekako na polovici osnutka se ob strani pojavi še natančnejši datum, namreč 7. julij 1619, ki pa prav tako ni zaveden v Protokolih.³⁸

³⁸ Za razlago glej uvod k osnutku št. II.

Slika 3: Druga in tretja stran osnutka št. III z vpisom: *doctrinae ex sanctis patribus* (foto: Tone Krampač)

Prepis:

Gra(etii), 1619

In dedicatione eccl(esi)a(e) B(eatae) MARIAE virginis assumpate, virgg(inum) dominicarum(m). Zacha(e)e festina(n)s descende, quia hodie in domo tua oportet me manere.³⁹

Omni(e)s DEUS cuius coelum sedes est et terra scabellum pedum ei(us):⁴⁰ cuius maiestas nullis terminis nec caelorum aut terra(e) ambitu continetur:⁴¹ qui ex nimia dilectione sua qua dilexit nos, ut per⁴² misericordiam suam(m) magna(m) nimis dicere dignatus e(st): delicia(e) mea(e) esse cum filiis hominum:⁴³ cuius pleni sunt coeli & terra maiestate gloria(e) ei(us).⁴⁴ Sibi loca deligit aliqua in habitationem sibi. Sic voluit a(e)dificari templum a Salomone in Hier(oso)l(ym)a. Quod in Enca(e)nijs sua p(rae)sentia, alias p(rae)dicatione, & miraculis illustravit D(ominus) N(oster) JESUS Christ(us): (ubi arca D(omi)ni DEI exercituum sedentis super cherubin collocata fuit, et ex propitiatorio responsa dabat veris

³⁹ Luc. 19.

⁴⁰ Mat. 5.

⁴¹ 2 Par. 7.

⁴² Zapis predloga per je sicer nenavaden, a povsem ustreza vsebini.

⁴³ Prou. 8.

⁴⁴ Isa. 6.

adoratorib(us)). Qui etiam hodie Zachaeo mansionis sua(e) in domo ei(us) promisit gra(tia)m qua templa deo sacrata paritor implet & ornat. Posset qua(e)ri, ut fit ab ha(e)reticis: cum DEUS o(mn)ia benedicerit.⁴⁵ Et q(uae) creavint fuerint valde bona. Quare eccl(esi)a consecrat templa, clericos, res alias etc. Et de his his sermo erit.⁴⁶

Quoad primum. Loca, templa & altaria consecrantur D(omi)no DEO soli, ubi peculiarit(ur) pra(e)sentia(e) sua(e) signa manifestavit, ac nominis sui sancti memoriam posuit. Et haec sibi dicata ac propria habuit, ibiq(ue) cultum sibi adhiberi voluit.⁴⁷ Ecce Noe, post diluvium a(e)dificavit altare(m) d(omi)no obtulitq(ue) de mundis animalib(us) holocaustu(m) gratiarum actionis; odoratusq(ue) est sacrificium in odorem suavitatis et iuravit non ampli(us) terra(m) perdere aquis diluvii. Et in signum rei, arcum suum posuit in nubib(us) coeli.⁴⁸

Jacob dormiens super montes Bethel⁴⁹ vidit scala(m) a terra coelum usq(ue) pertingente(m) vi(v)us sanctitati innixum D(omi)num et angelos per eam ascendentes ac descendentes. Mane surgens erigebat lapidem in titulum fundens oleum desuper et dixit: terribilis est locus iste. D(omi)nus est in loco isto. Vere loc(us) iste sanct(us) e(st) & ego nesciebam. Abrahamo in monte Dominus videt comonstrat(us) fuit loc(us), ubi offeret Isaac unigenitum suum in holocaustum.⁵⁰ Complacuit DEO, et, iuravit semini Abraha(mae) benedictionis in sempiternum. Super eodem monte Moria a(e)dificavit Salomon templum D(omi)no: nebula complevit illud ut maiestas D(omi)ni, ita ut non possent stare sacerdotes.⁵¹ Ibi promisit D(omi)nus se habiturum aures erectas in preces orantium et exauditurum de coelo suo sancto, si bellum, fauces, locusta, siccitas, pestilentia aut alia(e) plaga(e) fuerint. Posuitq(ue) ibi nomen suum in sempiternum.

Moses ad radices montis Synai pascens oves Jethro soceri sui, vocatus a D(omi)no e rubo inaudijt.⁵² solve calceamenta de pedib(us) tuis. Locus e(nim) in quo stas, locus sanctus est. Per calceamenta, o(mn)es terrena(e) ac carnales cogitationes intelligendo, quas templum ingredientibus ad orandum d(e)ponere decet omnimode.⁵³

Constantinus Magnus a(e)dificavit basilica(m) S(ancti) Joannis Evangelista(e) in Laterano, S(ancti) Petri Pauli, S(ancti) Crucis in Hier(oso)l(y)m(a), S(anctus) Sylvester illud consecravit, et formula(m) consecrandi dedit. Ecce apparuit in pariete Eccl(esi)a(e) Salvatoris imago.

⁴⁵ Gen. 1,2.

⁴⁶ Propos.

⁴⁷ Abel 14.

⁴⁸ Gen. 8.

⁴⁹ Gen. 28.

⁵⁰ Gen. 22.

⁵¹ 2 Par. 7.

⁵² Exo. 3.

⁵³ D(oct)rina(e) ex sanctis patrib(us).

Qua(e)ritur hic secundo: an soli Deo templa, vel ara(e) consecrand(ae)? Cur etiam sanctis?

R(espo)ndetur: soli Deo immortalī & glorioso templa consecrari ut sup(er) in no(min)e Abraham, Jacob, Moyse et alijs dictum est. Titulus datur. Sic Jacob erexit lapide(m) in titulum, sup(er) quo dormiebat. Ecce templa s(ancti) Trinitatis, Salvatoris Roma(e) Vienna(e), sanctiss(imae) sanguinis Graetij. S(ancti) Spiritus passim.

Cur et(iam) sanctis! R(espo)ndetur. Etiam si Deo soli a(e)dificentur templa & ara(e). Videm(us) dedicentur ac sanctificentur adduntur t(ame)n patroni sancti pro locoru(m) et hominu(m) opportunitate, qui peculiari tutela et patrocinio, locum, habitatores et res eorundem custodiant, et apud DEUM intercessores existant. Sancti e(nim) amici DEI et templa Spiritus Sancti vos amici mei estis si feceritis q(uod) ego p(rae)cipio vob(is).⁵⁴ Amicos suos sibi iungit DEUS, ubi ego sum illic et minister me(us) erit.

Angelus Raphael Tobia(e) preces detulit Deo, S(anctus) Michael Archangel(us) apud Sipontinos mirabiliter apparuit: voluitq(ue) locum sibi in custodia(m) datum erigi in Ecclesiam, ubi Deo cult(us) in memoria omnium angelor(um) adhiberet(ur).⁵⁵

Arca foederis habebat duos Cherubim alas suas super eas extendentes, inde domin(us) loquebatur. Colonientes in agro S(anctae) Ursula(e). Romani onerib(us) sanctis. Alij pro devotione suis sanctis et patronis templa aras erigebant, in q(ui)b(us) reponebant eorum sacras reliquias prout se commoditus obtulit. Viderint⁵⁶ qui fundationes convellunt bona ecclesiar(um) rapiunt, alienunt, quomodo stabunt iusti & sancti in magna constantia contra illos ad Deum clamantes. Balthasar rex. Heliodorus. Lauretana domus. Ara(e) sepulchrum habeat: ubi locant(ur) et(iam) reliquia(e). Unde sub altare Dei audiui voces occisorum dicentium: vindica.⁵⁷ Personae consecrantur Deo, uti hodie nov(us)⁵⁸ sacerdos ordinat(us) e(st). Sic Levita(e), Aaron, sacerdotes, Samuel propheta, Hieremias, S(anctus) Joannes Baptista ab utero matris D(omi)ni sanctificati in servos peculiares in perpetuum. Quibus etiam dict(us): sancti estote, quia ego sanctus sum.

Res etiam benedicuntur: omnis creatura Dei bona sanctificat(ur) per verbum Dei et or(ati)o(n)em, ut revolutu(us) diabol(us) non nocent servis Dei in creaturis ad usum humanu(m) p(er)tinentibus.⁵⁹

⁵⁴ Joan. 15.

⁵⁵ Brev. Rom.

⁵⁶ D(oct)rinae.

⁵⁷ Apoc.

⁵⁸ Ob strani še datum: 7. Julij 1619.

⁵⁹ 1 Tim. 4.

Ca(e)remonia(e) sancta(e) ac pulcherrima(e) in consecratione Eccl(esi)a(e) & altarium

1. *Ep(isco)us circuit ecclesia(m) forinsec(us) aspergens in sanctitate, quo signat DEUM Patre(m) Om(ni)p(oten)tem Summum.*
2. *Per eande(m) parte(m), circa terra(m): designat DEI filium, qui descendit de coelis, prope nos et p(ro)p(e) n(ost)ram salute(m) et incarnat(us) est de Sp(irit)u sancto ex Maria Virgine & homo fact(us) est.*
3. *Circuit ad alia(s) parte(s) spargens in medio parietis: designat Sp(irit)um Sanctu(m), qui post ascensione(m) D(omi)ni sedentis ad dextera(m) P(at)ris misit Sp(irit)um Sanctu(m) in discipulos ut sit Eccl(esi)a(e) doctor Paracizus (Baracizus), dux veritatis est, haa(e)reticos.*

II. *E(pisco)pus ingressus templum sup(er) cineres in baculo scribit in forma crucis Gra(e)cum & Latinu(m) alphabetic(um) designat Jesum Chr(ist)um D(ominum) N(ostrum) qui in baculo crucis, cum Judaei repulissent verbum DEI, Gra(e)cos primum, postea Latinos & gentes convertit. Ipse est pax n(ost)ra, qui fecit utraq(ue) unum.⁶⁰*

III. *Acceduntur in pictis XII. crucib(us) parietum totidem lumina, qua(e) ap(osto)licum numeru(m) et collegium designant dicente Paulo. Pra(e)dicam(us) Christum crucifixum, Judais scandalum gentib(us) stultitiam. Isti e(nim) sunt triumphatores & amici DEI, plantaverunt Eccl(essi)am sanguine suo.*

IV. *Septies ep(isco)pus circuit & aspergit altare designant septem D(omini) N(ostri) Jesu Chri(sti) circuit(us) & ingress(us) in civitate(m) S(anctum) Hierosalem: Ep(isco)pus aut(em) Chr(ist)um figurat.*

Prim(o) e(st). Quando ad circumcissione(m) fuit deportatus.

2. *Quando p(rae)sentatus a matre 40 die.*

3. *Cum anno XII a(e)tatis sua(e) ascendit cum parentib(us) & cognatis in Hier(usa)l(e)m. Et tertia die in templo inter doctores invent(us) e(st).*

4. *Venit d(omi)n(us) in Hier(usa)l(e)m, et eiecit num(m)ularias ementes et vendentes dicens: dom(us) mea dom(us) or(ati)o(n)is e(st). Vos aut(em) ...⁶¹*

5. *Quando triumphali modo glorios(us) ingress(us) e(st) d(omi)nica palmarum.*

6. *Feria V. coena(e) d(omi)ni sed clam in ...⁶² ubi typica(m) coena(m) fingit, lavit pedes discipulor(um) et sacramentum instituit.*

⁶⁰ Eph. 2.

⁶¹ Besedilo dejansko manjka.

⁶² Besede na tem mestu ni bilo mogoče razvozlati, a je pomen šeste točke jasen.

7. *Coena finita, exiens ad hortu(m), captusq(ue) a Judaeis. Agn(us) innocens vinctus inducit(ur). Ibi mira pass(us) usq(ue) ad crucifixione(m).*

Sepulchri⁶³ forma(m) altare p(rae)fert. Quia innocens d(omi)n(us) occis(us) matri in gremio, et postea in sepulchro deposit(us) e(st). Lapis ungitur altaris in quinq(ue) locis Chri(sti) vulnera designat, q(ui)b(us) sacramenta o(mn)ia in nos fluxerant. Et ijs sanctificamur.⁶⁴

Prevod:

Ob posvetitvi cerkve Blažene Device Marije v nebesa vzete, dominikank.

Zahej, hitro splezaj dol, ker danes moram ostati v tvoji hiši.

Bog, katerega nebesa so njegov prestol in zemlja njegovo podnožje. Njegova veličina ni omejena z nobenimi mejami, niti nebesnimi niti zemeljskimi. Zaradi velike ljubezni, katero nam je izkazoval, in po svojem velikem usmiljenju zelo zadovoljen reče: »In moje veselje je biti s človeškimi otroci.« Vsa zemlja in nebo sta bila polna veličastva njegove slave. Zase je izbral kraje za svoje prebivališče. Tako je želel, da Salomon v Jeruzalemu zgradi tempelj. Tako je na praznik posvečevanja pokazal naš gospod Jezus Kristus s svojo prisotnostjo, drugje s slavljenjem in s čudeži (kjer je bila postavljena skrinja Gospoda Boga z vojsko, nad njo je sedel kerub, in s pokrova je dajal odgovore pravim čistilcem). Tisti, ki tudi danes Zaheju v njegovem domu njegove hiše obljublja hvaležnost, s katero napolni in okiti svetišča, posvečena Bogu. Lahko se poizveduje, kot to delajo krivoverci: čeprav je Bog vse blagoslovil? In kar je ustvaril, je bilo zelo dobro. Zato Cerkev posvečuje svetišča, duhovnike, druge stvari itd. In o teh bo tekla beseda.

Kot prvo: mesta, svetišča in oltarji se posvetijo samo gospodu Bogu, kjer je obdaril z znamenji svoje prisotnosti in se pokazal ter postavil spomin svojega svetega imena. In to je sebi posvetil in imel za svoje, in prav tam je želel, da se ga časti. In glej, Noe je po vesoljem potopu zgradil oltar za Gospoda in mu v znak hvaležnosti prinesel žrtev iz sveta živali; zaduhal je prijetni vonj žrtve in prisegel, da ne bo več pogubil zemlje z vodami potopa. In v znamenje tega je postavil svojo skrinjo na oblakih neba.

Jakob, ki je spal, je čez gore Betel videl stopnice, ki so segale z zemlje do neba, se naslanjale na Gospoda, po njih pa so angeli hodili gor in dol. Zjutraj je Jakob zgodaj vstal, dvignil kamen, ga postavil za spomenik in nanj zlil olje, potem pa rekel: »Strah vzbujajoč je ta kraj. Gospod je na tem mestu. Zares ta kraj je svet in

⁶³ *D(oct)rina (nauk).*

⁶⁴ Levo od glavnega besedila še: *Percurre sacramenta* (torej: premisli zakramente).

jaz tega nisem vedel.« Abrahamu je Gospod na gori pokazal kraj, kjer naj daruje svojega edinorojenega sina. Bogu je ugajal in občudoval ga je ter za vse večne čase je blagoslovil potomstvo Abrahama. Nad isto goro Morija je Salomon zgradil svetišče Gospodu, napolnila ga je megla, kot veličastvo Gospoda, tako da duhovniki niso mogli stati. Tam je Gospod obljubil, da bo pozorno poslušal prošnje molivcev in da bo uslišal iz svojih svetih nebes, če bi prišlo do vojne, prepadov, kobilic, suše, pogube ali kake druge kuge. Za večno je tam postavil svoje ime.

Mojzes je ob vznožju gore Sinaj pasel ovce svojemu tastu Jitru, iz grma ga je poklical Gospod: »Sezuj se, mesto, na katerem stojiš, je namreč sveto. Po obvalih (prihajajo) vse zemeljske in mesene misli; tisti, ki vstopajo v svetišče, da bi molili, se vsekakor spodobi, da jih odložijo.« Nauk iz svetih očetov.⁶⁵

Konstantin Veliki je zgradil baziliko svetega Janeza Evangelista v Lateranu, sv. Petra Pavla, svetega Križa v Jeruzalemu, sv. Silvester je to posvetil in posredoval obrazec posvetitve. Glej, na steni cerkve se je pojavila podoba Odrešenika.

Drugo vprašanje: ali se naj samo Bogu posvetijo svetišča in oltarji? Zakaj tudi svetnikom?

Odgovor: samo nesmrtnemu in slavnemu Bogu se posvečujejo svetišča, kot je rečeno zgoraj pri imenu Abrahama, Jakoba, Mojzesa in drugih. Dan je spomenik. Tako je Jakob povzdignil kamen, na katerem je spal, v spomenik. Glejte, svetišča sv. Trojice, sv. Odrešenika v Rimu, na Dunaju, presvete Krvi v Gradcu, Sv. Duha povsod.

Zakaj tudi svetim? Odgovor: čeprav se samo Bogu gradijo svetišča in oltarji, se nam zdi, da posvečujejo in so dani sveti zavetniki za ugodno rešitev krajev in ljudi. Ti s posebnim varstvom in patrociniem ščitijo kraje, prebivalce in njihove stvari. Pri Bogu pa obstajajo kot posredniki. Svetniki so namreč Božji prijatelji in svetišča svetega Duha; vi ste moji prijatelji, če boste delali, kar vam naročam. Bog si je k sebi pripojil svoje prijatelje, tam sem jaz in tam bo moj pomočnik.

Angel Rafael je Bogu posredoval Tobijeve prošnje, nadangel Mihael se je pri Sipontinih čudežno pojavil, želel je, da bi mu bil prostor dan v varstvo, ki bi ga vzpostavil v cerkvi, kjer bi častili Boga v spomin vseh angelov.

Skrinja zaveze je imela dve ali svojih kerubov, ki sta se razprostirali čez njo, od tam je govoril Gospod. Kolonisti na polju sv. Uršule. Rimljani s svetimi bremenimi. Drugi so postavljali svojim svetnikom in patronom iz zaobljube svetišča in oltarje, v katere so položili njihove svete relikvije, kakor se samo ponuja. Videli bodo, tisti, ki spodkopavajo temelje, ropajo imetje cerkva, ga prodajajo, kako

⁶⁵ Po dopisu ob strani lahko sklepamo, da gre pri tem za učenje svetih cerkvenih očetov.

bodo stali pravični in sveti v veliki trdnosti k Bogu vpijoči. Kralj Baltazar, Heliodor, lavretanski dom. Oltarji imajo grob, kamor so položene tudi relikvije. Od tam sem pod Božjim oltarjem slišal glasove ubitih, ki so govorili: maščuj. Osebe so posvečene Bogu, kakor je danes ordiniran nov duhovnik. Tako so v posebne služabnike posvečeni leviti, Aron, duhovniki, prerok Samuel, Jeremija, sveti Janez Krstnik iz maternice Gospodove matere za večno. Tem je tudi rekel: Bodite sveti, ker jaz sem svet.

Tudi stvari se blagoslavlja; vsako Božje bitje se posveti po Božji besedi in molitvi, da padli hudič ne škoduje Božjim služabnikom pri bitjih, ki se tičejo človeške prakse.

Svete in kar se da lepe slovesnosti pri posvečevanju cerkva in oltarjev:

I. 1. Škof obkroži cerkev od zunaj, jo poškropi v svetosti, s čimer pokaže, da je Bog Oče, vsemogočni in največji.

2. Po isti strani, pri zemlji: prikazuje Božjega sina, ki se je spustil iz nebes zaradi nas in zaradi našega zveličanja, utelesil se je po Svetem Duhu iz Marije Device in postal človek.

3. Obhodi tudi druge dele, medtem škropi na sredi stene, kar kaže na Svetega Duha, ki je po Gospodovem vnebohodu, ko sedi na desnici Očetovi, poslal Svetega Duha nad učence, da bi bil za cerkev zdravnik Paracelsus,⁶⁶ vodja resnice in krivovercev.

II. Škof vstopi v svetišče, nad pogoriščem piše s palico v obliki križa grško in latinsko abecedo, ki prikazuje Jezusa Kristusa Gospoda Našega, ki je na palici križa, potem ko so Judje zavrnil Božjo besedo, najprej spreobrn timer grška, nato latinska ljudstva. On sam je naš mir, ki je iz obeh napravil eno.

III. K 12 postajam križevega pota dodajo prav toliko luči, ki nakazujejo na število apostolov in kolegij, kakor je izpričal Pavel. Razglajujemo, da je bil Kristus križan, da je bil za Jude to škandal, za ljudstvo neumnost. Ti so namreč zmagovalci in Božji prijatelji, ki so s svojo krvjo zasadili Cerkev.

IV. Sedemkrat škof obhodi in poškropi oltar, kar simbolizira sedem obhodov in vstopov našega Gospoda Jezusa Kristusa v sveto mesto Jeruzalem: škof pa predstavlja Kristusa.

Prvič: ko so ga prinesli, da bi ga obrezali.

Drugič: ko ga je mati Marija predstavila štirideseti dan.

⁶⁶ Znameniti zdravnik 16. stoletja Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus, ki je poleg zdravniškega poklica bil še raziskovalec narave in laični teolog. Prim. Paracelsus, Philippus Aureolus Theophrastus, v: *Lexikon des Mittelalters Bd. VI* (Lukasbilder bis Plan-tagenêt) (ur. R. H. Bautier, R. Auty, N. Angermann), Artemis&Winkler, München 1993, str. 1695–1696.

Tretjič: ko je bil star 12 let, je s svojimi starši in sorodniki vstopil v Jeruzalem in so ga tretji dan našli med učenimi.

Četrtrič: Gospod je prišel v Jeruzalem in iz templja izgnal vse mešetarje, ki so kupovali in prodajali, rekoč: Moja hiša je hiša molitve. Vi pa ...

Petič: ko je na zmagoslavni način na cvetno nedeljo vstopil v (Jeruzalem).

Šestič: ko je na veliki četrtek ob zadnji večerji, kjer je pokazal tipično večerjo, učencem umil noge in vzpostavil zakrament.

Sedmič: ko so končali z večerjo, so odšli na vrt, kjer so ga prijeli Judje. Odpeljali so zvezano nedolžno jagnje. Tam je pretrpel izredne stvari vse do križanja.

Oblika groba je predpodoba oltarja. Ker je bil nedolžen Gospod ubit materi v naročju. In zatem položen v grob. Kamen je namazan na sedmih mestih oltarja, kar predstavlja Kristusove rane, po katerih so se vsi zakramenti razširili na nas. In po njih se mi posvečujemo.

IV. Zadnji osnutek za pridigo, ki ga je mogoče najti pod zaporedno številko 44, se od ostalih razlikuje, saj ni opremljen s krajem in datumom, pripravljen pa je bil za pridigo ob obletnici posvetitve in ne za posvetitev samo. Iz besedila in tudi iz dopisov ob straneh (ki jih praktično ni) pa prav tako ni mogoče ugotoviti, kdaj in ob kateri priložnosti je to pridigo govoril. Morda je bil datum in kraj zapisan v zgornjem desnem robu prve strani, a ker je ravno ta del odtrgan, tega ne bo mogoče rekonstruirati. Zaradi narave vsebine (ob obletnici), pa tudi glede na Hrenov način dela, je mogoče sklepati, da je tudi to predlogo uporabil večkrat.

Prepis:

In aniversario dedicationis

Hodie huic domui salus facta est.

Cum patriarcha Isaac seminarium fidei Christiana(e), in quo benedicenda(e) erant omnes gentes, filium suum Jacob, dilectum a Deo Esau fratrem odio habente, vellet coniugio sancto foederari. Et mater Rebecca de eo materne sollicita, ne ab Esau occideretur, providit ut fugeret in Mesopotamiam, ad domum patris ac fratris sui, et inde uxorem duceret, ait, Si Jacob fili(us) meus uxore(m) duxerit de filiab(us) Chanaan, p(er) dolore moriar, ipse Jacob matri sua(e) obeditus perrexit, sine famulitio, equis, camelis, asinis, et suo madico itineris compendio sic(ut) viatico: ab omni humano solatio destitut(us) ac derelict(us) in monte Susa venit, et

pernoctavit: Ibiq(ue) mirabil(ite)r in somnis videns Dei visione(m), futura(e) sua(e) sponsa(e) in mysterio pra(e)sagium: scalam a terra ad coeli cacumen extensam et stantem: in sum(m)itate ei(us) coeli apertu(m) oraculum: Deum scala(e) innixum: angelos autem ascendentes & descendentes, audivit verba Dei; ego ero custos et protector tuus, benedicam tibi terram in qua dormis, tibi dabo et semini tuo post te multiplicabo te ad oriente(m) et occidente(m): ad meridie(m) et aquilone(m), et in semine tuo benedicuntur o(mn)es trib(us) terreae.⁶⁷

Tunc Jacob evigilans a somno dixit: Vere hic domus Dei est, et ego nesciebam: quam terribilis est locus iste: hic domus Dei est, et porta coeli.

Cumq(ue) haec verba in omnib(us) dedicationib(us) ecclesiam utiq(ue) sponsa Dei, mystico decantentur, qualiter ad nuptias sponsa(e) & agni pertineant, vel accipienda sint, cum gra(tia) et auxilio Dei, tractabit(ur). Pra(e)parate corda v(est)ra, et inchoabim(us) in no(m)i(n)e Jesu et Maria(e).⁶⁸

Sponsam qua(e)siturus Jacob vision(em) hanc vidit admirabilite(r) sponsa Chr(ist)i per Jacob rep(rae)sentati ecclesia est. Mons in quo dormivit Jacob Susa antea, postea visione(m) transacta Bethel (id est domus Dei) dict(us) e(st). De quo in Spiritu Isaías: Et erit in dieb(us) illis, p(rae)parabitur mons domus D(omi)ni N(ostr)i in vertice montium.⁶⁹ Item ut meli(us) mons iste intelligat(ur), indice designat: Venite, ascendamus ad montem Domini, et docebit nos vias et semitas suas. Quoniam de Sion exibat lex, et verbum D(omi)ni de Hier(oso)l(y)m(a).

Quia Sp(irit)us Sanct(us) in die Pentecostes descendit, et ibi p(rae)perata invenit ap(osto)lorum, ac credentium corda, illa(que) replens ibidem lege(m) Chri(sti)anam, id e(st) symbolum Ap(osto)lorum dictavit: verbum fecerunt primum, fidei et p(rae)dicationis in Hier(oso)l(y)m(a) Ap(osto)li, repudiato per Juda(e)as Chr(st)i evangelio,⁷⁰ inde in o(mn)em terram, exivit son(us) eorum,⁷¹ et in fines orbis terra(rum) verba eorum. Et ha(e)c e(st) eccl(esia) Do(mus) Dei viventis.

Sponsa assumitur, ut filij procreentur in dilectione et unione mirabili qua(e) in sacro⁷² coniugio. 2. Ut perpetuentur, et coniungantur familia(e). 3. Ut charitas extendatur in mundo, et repleat mundum. Ideo cognati exiluduatur: sola(e) ducuntur extrana(e) a cognatione. 4. Ut familia recte gubernetur, et domestica vigeat oeconomia. Ecce quomodo spiritualiter et mystice visio Jacob ad nuptias pertineat

⁶⁷ Gen. 28. Spodnji desni vogal strani je odtrgan, tako ni mogoče prebrati zadnje ali morda zadnjih dveh besed na prvi strani.

⁶⁸ Propos.

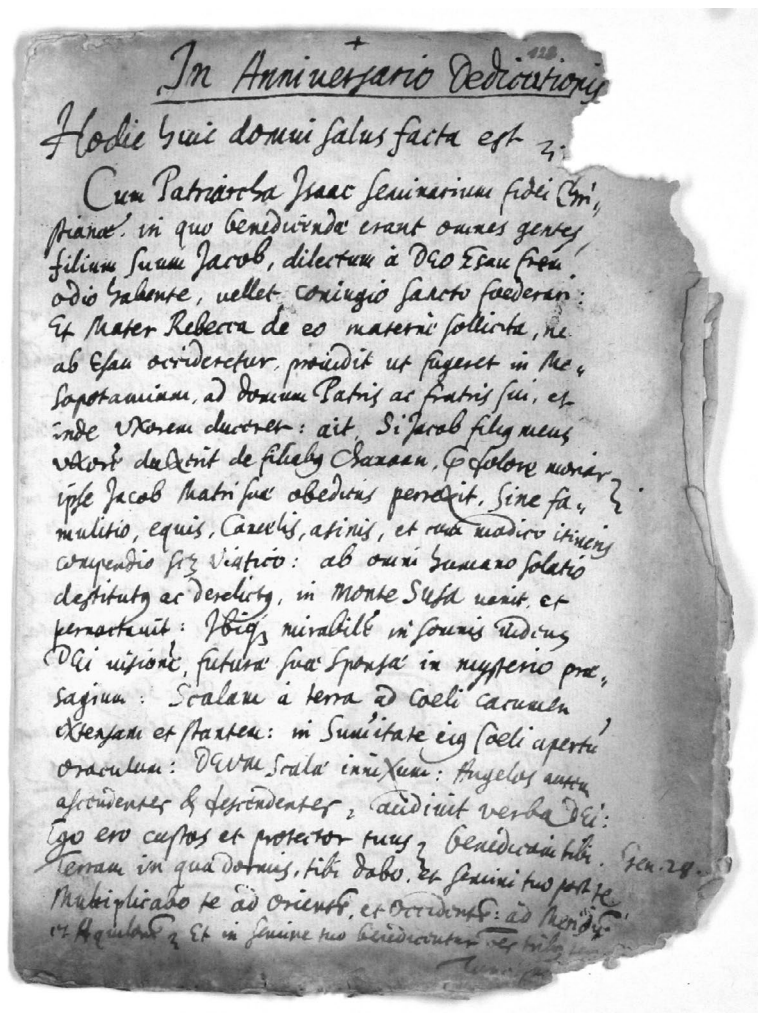
⁶⁹ Isa.

⁷⁰ Act. 13.

⁷¹ Psal. 18.

⁷² Desni zgornji vogal je odtrgan, zato manjkajo zadnje besede v prvih treh vrsticah. Verjetno je zato izgubljena številka 1 (glede na to, da sledijo ostale od 2. do 4.).

ecclesia(e), et ad domum Dei. In domo pater familias caput e(st). Hic Deus scala(e) innixus apparet fili(us) Dei.

Slika 4: Začetna stran osnutka št. IV (foto: Tone Krampač)

Prevod:

Ob obletnici posvetitve

Danes je za to hišo pridobljena rešitev.

Ko je očak Izak, seme krščanske vere, v kateri naj bodo blagoslovljena vsa ljudstva, svojega sina Jakoba, izbranega od Boga, ki ga je Ezau sovražil, želel zdru-

žiti v svetem zakonu, je mama Rebeka z materinskim čutom, da ga ne bi Ezau ubil, poskrbela, da je (Jakob) zbežal v Mezopotamijo, v dom njenega očeta in brata, da bi si od tam pripeljal ženo. Rekla je: »Če si Jakob, moj sin, vzame ženo izmed kanaanskih hčera, bom umrla zaradi bolečine.« Sam Jakob pa je mater ubogal in šel brez spremstva, konjev, kamel, oslov in s skromnimi prihranki za popotnico. Brez vsake človeške tolažbe in zapuščen je prišel na goro Suza, kjer je prenočil. Tam je v sanjah čudežno videl podobo Boga, v skrivnosti slutnjo svoje bodoče neveste. Stopnice, ki so se raztezale z zemlje do vrha neba, na vrhu pa odprt orakelj nebes: Bog je podpiral stopnice, angeli pa so hodili gor in dol, zaslišal je besede Boga: »Jaz bom tvoj varuh in zaščitnik, blagoslovjam ti Zemljo, na kateri spiš, tebi in tvojemu zarodu jo bom dal in pomnožil tvoj zarod od vzhoda do zahoda, od juga do severa, in v tvojem zarodu se bodo blagoslovljala vsa ljudstva zemlje.«

Tedaj se je Jakob zbudil in rekel: »To je zares hiša Božja in jaz nisem vedel, kako strah vzbujajoč je ta kraj. To je hiša Božja in to so nebeška vrata.«

Te besede se izgovarjajo pri vseh posvetitvah cerkva, kakor pri poroki neveste in jagnjeta, treba jih je sprejeti s hvaležnostjo in jih obravnavati z Božjo pomočjo. Pripravite vaša srca in začnimo v imenu Jezusa in Marije.

Jakob, ki želi najti nevesto, ko je videl to podobo – Kristusova nevesta po Jakobu predstavlja cerkev. Gora, na kateri je spal Jakob, se je prej imenovala Suza, po videnju pa se je preimenovala v Betel (to je hiša Božja). O čemer v duhu Izaija: »Zgodilo se bo tiste dni, gora hiše Gospoda našega bo pripravljena najvišja med gorami.« Da bi se to goro boljše razumelo, se jo označi z indeksom: Pridite, povzpni se na Gospodovo goro in pokazal nam bo ceste ter svoje poti. Ker iz Siona je prišla postava, in Gospodova beseda iz Jeruzalema.

Ker Sveti Duh se je na binkošti spustil in našel pripravljena srca apostolov ter vernih. Napolnil jih je in prav tam narekoval krščansko postavo, to je simbol apostolov. Najprej so naredili besedo vere in slavljenja apostoli v Jeruzalemu, ko so Judje zavrnilo Kristusov evangelij, od tam gre po vsem svetu njihov val, do konca sveta njihove besede. In to je Cerkev, hiša živega Boga.

Nevesta je vzeta, da se rodijo sinovi v ljubezni in čudoviti združitvi, ki je v svetem zakonu. 2. Da bi družine trajale in se združevale. 3. Da bi se ljubezen širila po svetu in ga napolnila. Zato se sorodniki izogibajo, poročajo se samo zunanj (ne v sorodstvu). 4. Da bi se družine pravilno vodile in bi cvetelo domače gospodarstvo. Glej, kako duhovno in mistično je Jakobova vizija povezana s

cerkveno svatbo in s hišo Božjo. Doma je oče glava družine. Tukaj se Bog, ki se naslanja na stopnice, pojavi kot Božji sin.

BESEDA OB OBRAVNAVANIH PRIDIGAH

Štirje na tem mestu obravnavani osnutki za pridige spominjajo na tiste, ki so bili v preteklosti že predstavljeni, sploh tista osnutka, ki sta nastala ob ustanovitvi kapucinskih samostanov v Ljubljani in Mariboru, sta zaradi očitne vsebinske podobnosti več kot sorodna tem. Tematika, citati iz Svetega pisma, parafraziranje podobnih motivov in aluzije tudi na iste odlomke so skupni vsem. Odlomki, ki odigrajo ključno vlogo tako v enih kakor v drugih osnutkih pa so v glavnem vezani na Staro zavezo.

Med starozaveznimi knjigami so gotovo največkrat uporabljene Mojzsove knjige. V prvi obravnavani pridigi nastopa sam Mojzes in njegova sestra Marija, ki sta prikazana kot predpoda dogodkov in oseb v Novi zavezi. Omeni se Mojzsova vloga pri izhodu iz Egipta ter njegovo srečanje z Bogom v gorečem grmu. Iz na tem mestu uporabljenega opomina, ki je bil namenjen Mojzesu, da naj se vendar sezuje, saj je na svetem mestu, Hren preide na osrednjo temo njegovih pridig ob posvetitvah cerkva, ki se v takšni ali drugačni obliki ponovi v vseh štirih: govori namreč o svetišču, ki je svet prostor ter zatočišče oz. pribežališče (*refugium*). Ne zanemari pa tudi Nove zaveze, saj kar nekaj prostora nameni priliki o izgubljeni ovci in dobrem pastirju. Za dobre pastirje ima škofe in duhovnike, a ob tem izrazi očitni dvom in kritičnost: »*Episcopi et sacerdotes nunc urbaria quam ovilia potius dicendi piores non pastores. Porcos et vaccas non oves quaerentes.*« Zdi se mu torej, da škofje in duhovniki bolj skrbijo za urbarialne zadeve kakor za pastirske: da bolj iščejo krave in svinje kakor ovce. Poanta je več kot očitna, že devetega ljubljanskega škofa je motilo, da se je duhovščina bolj ukvarjala z gospodarstvom kakor s pastoralo.

V drugem osnutku več pozornosti nameni ognju, požaru, nevihtam z bliiski in strelami. Zopet se znajdemo z Mojzesom pred gorečim grmom, Mojzes pa naj se, zaradi tega, ker stoji na svetem kraju, sezuje. V nadaljevanju naštevamo starozavezne primere, ki so posredno ali neposredno povezani z ognjem: Abrahamovo žrtvovanje Izaka; posvetitev Salomonovega templja in ogenj, ki pogoltne daritev; prerok Elija in 12 plamenov, ki pokončajo vse. Sledi prehod na Novo zavezo z binokostmi in svetim duhom v ognju ter naštevanje oseb oziroma primerov, ki so s tem v zvezi: Zahej, Marija Magdalena, Peter, Matej ter udaren zaključek, da je sam Gospod sonce, ogenj, ki vžiga. Opozori pa tudi na pomen luči (svetlobe, sveč) v cerkvah, ko zapiše: »*Sic quod in templo accenduntur luminaria super ardoribus, se componunt omnes, silent, praestolantur divina officia, quibus et ipsi ardore devotionis inardescunt.*«

V naslednjem osnutku se na začetku ponovi Zahej iz Nove zaveze, v središče pa Hren tokrat postavi oltarje, razna sveta mesta in svetišča. Predstavi že znane osebe iz Stare zaveze: Jakoba, Abrahama, Salomona in Mojzesa. Jakoba, stopnice, angele in kamen, na katerem je spal, smo srečali že večkrat.⁷³ Abrahama in njegovo žrtvovanje edinorojenca ter Salomona z znamenitim templjem pa v prejšnji pridigi; obe mesti že sami po sebi spet predstavljala sveta kraja. Ponovno nam pred oči postavi še Mojzesa kot pastirja in Boga v gorečem grmu, ki mu med drugim pove: »*Locus enim in quo stas, locus sanctus est.*« (Mesto, na katerem stojiš, je sveto mesto). V nadaljevanju nas popelje v zgodovino gradenj cerkva, spomni namreč na prvega rimskega cesarja, ki je dovolil krščansko vero, Konstantina Velikega. Sprašuje se, komu naj cerkve sploh posvetijo, ali samo Bogu ali tudi svetnikom in če ja, zakaj tudi njim. Razmeroma velik del besedila nameni razlagi in argumentaciji, zakaj so lahko cerkve posvečene tudi svetnikom, kar je mogoče razumeti v okviru pojmovanja svetnikov znotraj katoliške vere. Ta jim namreč pripisuje veliko večji pomen kot protestanti in Hren jih opiše kot Božje prijatelje, ki si kot takšni zaslužijo tudi tovrstne potrditve. Hren pa je najbrž izkoristil možnost in še eno priložnost, da je opozoril na razlike med katoliki ter protestanti. Nekoliko preseneča del osnutka, ki ga Hren nameni poteku svetega obredja ob posvetitvah cerkva in oltarjev. Pri Hrenovih osnutkih namreč nismo vajeni njegovih lastnih sestavkov, saj so v glavnem sestavljeni iz citatov Svetega pisma ali pa vsaj iz aluzij na Biblijo. Ta osnutek je, kar se tega tiče, poseben, saj ne le, da se ukvarja s svetniki, ampak si napiše tudi oporne točke glede poteka obredja ob posvetitvah.⁷⁴ Najprej naj torej cerkev obkroži od zunaj in jo večkrat poškropi, kar je v znamenju Očeta in Sina in Svetega Duha, nato pa naj vstopi v cerkev in tam nadaljuje z obredjem: grški in latinski križ, križev pot (z 12 postajami,⁷⁵ ki kažejo na 12 apostolov) ter cerkev naj znotraj obkroži sedemkrat, kar simbolizira sedem Kristusovih vstopov v Jeruzalem, ki jih tudi našteje in opiše.

V zadnjem obravnavanem osnutku, ki je nastal za praznovanje obletnice posvetitve, spet srečamo mnogo starozaveznih oseb: Izaka, Jakoba, Ezava in Rebeko. Ta pošlje Jakoba v Mezopotamijo, da bi ga obvarovala pred bratom. In tu smo ponovno priča Jakobovim sanjam z lestvijo, angeli in Božjimi besedami: »Jaz bom tvoj varuh in zaščitnik, blagoslovil bom zemljo, na kateri spiš,

⁷³ Glej osnutka, objavljena v: Visočnik, Pridiga za kapucinski samostan v Ljubljani, str. 59–74 (samo omemba) in Visočnik, Pridiga za kapucinski samostan v Mariboru, str. 455–476.

⁷⁴ Glej prepis in prevod osnutka št. III.

⁷⁵ Najverjetneje ima v mislih križev pot, ki ga sicer danes bolj poznamo pod *via crucis*, a ga lahko najdemo tudi v besedni zvezi *in pictis XII crucibus*. Danes smo sicer vajeni na 14 postaj križevega pota, a na začetku je število postaj variiralo celo med 7 in 30. Število 12 je bilo sploh privlačno zaradi 12 apostolov. Prim. Avgust Stegenšek, *Zgodovina pobožnosti sv. križevega pota*. Maribor: Voditelj, 1912; Marijan Smolik, Emilijan Cevc, *Križev pot*, v: *Enciklopedija Slovenije* 6, 1992, str. 22.

pomnožil bom tvoj zarod ...»⁷⁶ In ko se Jakob zbudi, ve: »*Hic domus dei est, et porta coeli.*»⁷⁷ Opisan odlomek je bil Hrenu očitno blizu, saj ga je rad porabil predvsem ob tovrstnih priložnostih (z njim smo se srečali že v tem prispevku, kakor tudi že v preteklosti).⁷⁸ V zadnjem odstavku osnutka pa se preko Jakoba, ki je šel na vzhod tudi za to, da bi si našel ženo, Hren posredno dotakne še družinskega življenja: »*Ut familia recte gubernetur, et domestica vigeat oeconomia. ... In domo pater familias caput est.*» Poleg omemb svetopisemskih odlomkov, oseb, dogodkov in navedkov, pa se Hren sklicuje še na cerkvene očete in Rimski brevir, a so te navezave le ohlapne, saj npr. zapiše samo: *Doctrinae ex sanctis patribus* (Nauki iz svetih očetov).

Predvsem na osnovi zadnjih dveh osnutkov za pridige je mogoče zaključiti, da se nam Hren tokrat kaže tudi kot osebni pridigar, katerega pridige niso sestavljene izključno iz svetopisemskih citatov, temveč vključi še kak zgodovinski podatek, navodila in napotke, morda celo osebne želje: »*Ut charitas extendatur in mundo, et replet mundum.*» Ker pa smo bili do sedaj vajeni predvsem Hrenovih brezosebnih osnutkov (s tu in tam kakšno izjemo), se zdi, da imajo ti odlomki še toliko večjo težo, sploh če si predstavljamo, da je bil Hren, kot poročajo viri, energičen govornik in goreč pridigar.⁷⁹

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Nadškofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

NŠAL 100, fasc. 98/1 (Kapiteljski arhiv: Hrenove pridige).

NŠAL 11, fasc. 1. (Hrenovi pontifikalni protokoli).

Literatura

Benedik, Metod, Iz protokolov ljubljanskih škofov, Protokol I, 128–353, za leta 1606–1611, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae* 10, Ljubljana 1988, str. 7–159.

Benedik, Metod, Iz protokolov ljubljanskih škofov, Protokol II, 1–59v, za leta 1612–1613, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae* 14, Ljubljana 1992, str. 7–57.

Benedik, Metod, Predstavitev protokolov škofa Hrena 1614–1630, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae* 19, Ljubljana 1997, str. 173–210.

Benedik Metod, Angel Kralj, Protokoli škofa Hrena 1614–1630, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae* 19, Ljubljana 1997, str. 171–440.

Dolinar, France Martin, Tomaž Hren (1560–1630), v: *Dom in svet*, 1995, str. 215–223.

Dolinar, France Martin, *Ljubljanski škofje*, Družina, Ljubljana 2007.

⁷⁶ 1 Mz 28, 10–15.

⁷⁷ 1 Mz 28, 17.

⁷⁸ Visočnik, Pridiga za kapucinski samostan v Ljubljani, str. 59–74 (samo omemba) in Visočnik, Pridiga za kapucinski samostan v Mariboru, str. 455–476.

⁷⁹ France Škrabl, Hrenova oznanjevalna dejavnost, v: *Hrenov simpozij v Rimu* (ur. E Škulj), Celje 1998, str. 184–185.

- Grdina, Igor, Hrenov odnos do protestantov, v: *Hrenov simpozij v Rimu* (ur. E. Škulj), Mohorjeva družba, Celje 1998, str. 229–243.
- Kemperl, Metoda, *Romanja in romarske cerkve 17. in 18. stoletja na Slovenskem. Gorenjska z Ljubljano*, Celjska Mohorjeva družba, Celje 2011.
- Kolar, Bogdan, Ljubljanski škof Tomaž Hren in katoliška obnova, v: *Bogoslovni vestnik* 52, 1992, str. 17–28.
- Kralj, Angel, Transkripcija Protokolov škofa Hrena 1614–1630, v: *Acta ecclesiastica Sloveniae* 19, Ljubljana 1997, str. 211–440.
- Lavrič, Ana, *Vloga ljubljanskega škofa Tomaža Hrena v slovenski likovni umetnosti I*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, razred za zgodovinske in družbene vede, dela 32, Ljubljana 1988.
- Lavrič, Ana, *Vloga ljubljanskega škofa Tomaža Hrena v slovenski likovni umetnosti II*, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, razred za zgodovinske in družbene vede. Dela 32, Ljubljana 1988.
- Lavrič, Ana, Vloga ljubljanskih škofov Janeza Tavčarja in Tomaža Hrena v likovni umetnosti katoliške obnove, v: *Bogoslovni vestnik* 52, 1992, str. 99–109.
- Paracelsus, Philippus Aureolus Theophrastus, v: *Lexikon des Mittelalters Bd. VI* (ur. R. H. Bautier, R. Auty, N. Angermann), Artemis&Winkler, München 1993, str. 1695–1696.
- Peklaj, Marijan, Odnos škofa Tomaža Hrena do Svetega pisma., v: *Hrenov simpozij v Rimu* (ur. E. Škulj), Mohorjeva družba, Celje 1998, str. 275–282.
- Petrič, Franci, Življenjska pot Tomaža Hrena (1560–1630), v: *Hrenov simpozij v Rimu* (ur. E. Škulj), Mohorjeva družba, Celje 1998, str. 77–88.
- Smolik Marijan, Emilijan Cevc, Križev pot, v: *Enciklopedija Slovenije* 6, 1992, str. 22.
- Snoj, Alojzij Slavko, Vzgoja in izobraževanje duhovnikov v Hrenovem času, v: *Hrenov simpozij v Rimu* (ur. E. Škulj), Mohorjeva družba, Celje 1998, str. 199–216.
- Stegenšek, Avgust, *Zgodovina pobožnosti sv. križevega pota*. Maribor: Voditelj, 1912.
- Škafar, Vinko, Hren ter kapucini in drugi redovi, v: *Hrenov simpozij v Rimu* (ur. E. Škulj), Mohorjeva družba, Celje 1998, str. 257–274.
- Škrabl, France, Hrenova oznanjevalna dejavnost, v: *Hrenov simpozij v Rimu* (ur. E. Škulj), Mohorjeva družba, Celje 1998, str. 181–198.
- Turk, Josip, Hrenove pridige, v: *Bogoslovni vestnik* 18, I-II, 1938, str. 40–73.
- Visočnik, Julijana, Hrenova pridiga ob polaganju temeljnega kamna za kapucinski samostan v Ljubljani, v: *Studia mythologica Slavica* 13, 2010, str. 59–74.
- Visočnik, Julijana, Hrenova pridiga ob ustanovitvi kapucinskega samostana v Mariboru, v: *Arhivi* 34, št. 2, 2011, str. 455–476.
- Visočnik, Julijana, Tomaž Hren in romarji (pridiga št. IV), v: *Arhivi* 36, št. 2, 2013, str. 315–327.

POVZETEK

V prispevku so predstavljeni štirje osnutki za pridige ljubljanskega škofa Tomaža Hrena s skupno značilnostjo: vsi so namreč povezani s posvetitvijo cerkva oz. njihovih oltarjev. Škof Hren je obravnavane osnutke pripravil v t. i. graškem obdobju, ko je služboval v Gradcu kot deželni namestnik (1614–1623). Na istem osnutku včasih naletimo na več različnih datumov, ki so (kot vemo že iz prejšnjih objav) posledica večkratne uporabe istega osnutka.

V tokrat predstavljenih osnutkih se Hren izkaže tudi kot kritik (obstoječega stanja med duhovščino), podaja mnenja, daje napotke in navodila za potek obredja, našteva zgodovinska dejstva itd. To sicer ne pomeni, da mu Sveto pismo ne predstavlja trdnega ogrodja, na katero pa vpleta še mnogo več. Hren, ki se ga je držal sloves dobrega pridigarja, je svoje govore s pridom izkoriščal za poudarjanje pomena in prednosti katolištva ter s tem rekatolizacijo. Prav to je mogoče videti v daljšem odstavku na temo svetnikov, ki jim protestanti ne pripisujejo večjega pomena. Opazen je namreč Hrenov trud, da izpelje in poudari pomen svetnikov kot Božjih prijateljev.

KLJUČNE BESEDE: *Tomaž Hren (1560–1630), posvetitve cerkva, homiletika, 16. in 17. stoletje, protireformacija, katoliška obnova*

Summary

TOMAŽ HREN AND HIS SERMONS UPON CONSECRATION OF CHURCHES

The article presents four drafts of sermons of the Ljubljana bishop Tomaž Hren which have a common characteristic: they are all linked to the consecration of churches or their altars. Bishop Hren wrote these drafts in his so-called Graz period, when he worked in the city as a land deputy (1614–1623). The same draft occasionally displays several different dates which are (as we know from previous publications) the consequence of the fact that Hren used one draft several times.

In the drafts discussed here, Hren also shows us his critical side (about the existing state of the clergy), he offers opinions, gives instructions and guidance for how ceremonies should be run, enumerates historical facts etc. Hren, who was renowned as a good preacher, took every opportunity in his speeches to emphasise the importance and benefits of Catholicism and hence Catholic renewal. This is clearly discernible from a longer paragraph on the subject of saints to which Protestants do not contribute greater significance. Hren's effort to derive and stress the importance of saints as God's friends can be noticed.

KEYWORDS: *Tomaž Hren, consecration of churches, homiletics, 16th and 17th centuries, Counter-reformation, Catholic renewal*